

Úvodní slovo

Vlastimil Zuska

Do pomalu, ale jistě a utěšeně rostoucí tematické řady (kolektivních) monografií přibývá další, téměř logicky „vynucený“ čtvrtý svazek. Do zkoumání vztahu člověka k přírodě a její manifestní zástupkyni krajině, v mnohých fasetách od zobrazení přírody v literatuře či malířství přes různost vztahování se k přírodě a krajině po reflexi současného nástupu environmentální estetiky, těsně až volně spjaté s ekologií a ochranářstvím přírody, se takřka nutně vsouvá mezičlánek nebo svého druhu nárazník mezi (divokou) přírodou a „druhou přírodou“ lidské kultury, totiž právě zahrada.

Sémantické pole tohoto slova je značně široké, což naznačuje důležitost a historickou váhu zahrady v dějinách lidských civilizací. Pochopitelně žádný spis nemůže obsáhnout všechny možné významy, souvislosti, konotace a asociace, marně bychom v prezentovaných textech hledali například metaforické použití „zahrádky“ Françoise Rabelaise. Záběr je i tak značný, záměr nosný, zájem velký a soustředil filozofy, biology, estetiky, literární vědce a další odborníky. Dominantní však zůstává zřetel estetický a nepřekvapí, že hlavním či sekundárním tématem několika studií je (možná) specifická zahrada jako objektu estetického vnímání a hodnocení, tedy snaha nepodřazovat estetické oceňování zahrady ani pod „rubriku“ estetika přírody, ani pod umění či „artworld“ a zdůvodnit tuto specifickou.

Na nejobecnější úrovni – lapidárně řečeno – můžeme prezentované studie „obkroužit“ třemi komplementárními pohyby: dovnitř, ven a uzavřít. Na zahradu tedy pohlížíme jak/bud' jako na dílčí vtažení přírody do sféry domova, stejně tak/nebo na expanzi obydlí směrem k přírodě, konkrétněji krajině, a konečně jako na relativní uzavření či zacyklení tohoto primárního dvojpohybu do zahrazené enklávy. Zásadní je zde právě průnik a případná

syntéza *de facto* protiběžných pohybů, které můžeme vysledovat jak na materiální či fyzické úrovni – více či méně umělé tvarování přírodních útvarů živých i neživých, částečná „ponechavost“ svobody přírodních procesů a organismů i v rámci pěstěné zahrady –, tak i na úrovni mentálních aktů při recepci zahrady, kde se může uplatňovat několik kognitivních strategií, včetně estetické recepcce. Právě při estetické recepci se ovšem nabízí několik alternativních přístupů či postojů a (ne)adekvátnost každého z nich je jedním z podstatných témat knihy.

Syntetizující průnik všech tří naznačených směrů vztahování v recepci zahrady umožňuje inspirativní vhledy nejen do specifičnosti estetické i mimoestetické recepcce zahrady v celé škále rozsahu tohoto konceptu, tedy včetně parku na jedné straně a zanedbané až opuštěné zahrádky na straně druhé, ale derivativně i do problematiky přírodního estetična, environmentální estetiky, krajinného rázu a v neposlední řadě i do sporů o estetičnost současného umění a kultury.

Popíšeme-li v návaznosti na tradiční pojmání estetického prožitku a estetického postoje recepci zahrady, přírodního estetična i uměleckých děl jako otevření se, vyjití vstříc stimulujícímu poli sensorických dat a jako souběžné vtažení rezultujících významů do ego-sféry recipienta, s následným syntetickým scelením obsahů aktů i aktů samých do komplexního celku estetického objektu, pak se zahrada ve své unikátní pozici „mezi“ intencionálním rámcem lidské kultury a předpokládanou estetickou nezáměrností přírody vykazuje jako zvláště vhodný objekt zkoumání, a to díky relativní vyváženosti aspektů, ke které u jiných objektů nedochází.

Jsem přesvědčen, že prezentovaný soubor studií osloví nejen úzce zaměřené specialisty v „dotčených“ oborech, ale i širší okruh zejména českých čtenářů, mimo jiné pro téměř unikátní tuzemský fenomén zahrádkářství (viz zahrádkářské kolonie), dokládající takřka existenciální rozměr zahrady pro (nejen) českou kulturu, umění i každodenní život.